

RAJASTHAN PUBLIC SERVICE COMMISSION, AJMER

SYLLABUS FOR EXAMINATION FOR THE POST OF SR.TEACHER (GRADE-II), SECONDARY EDUCATION DEPARTMENT

PAPER - II

-: SANSKRIT :-

Part - (i)

अंक – 180

(माध्यमिक-उच्चमाध्यमिकस्तर)

1. **संज्ञाप्रकरणतः सामान्यप्रश्नाः-**
इत्, सहेता, संयोगः, संहिता, सवर्णम्, उदात्तः, अनुदात्तः, स्वरितः, उच्चारणस्थानानि, प्रयत्नाः, पदम्
2. **निजलिखित-सन्धिसूत्रानुसारं सन्धिः सन्धिविच्छेदश्च -**
अच् सन्धिः - इकोयणचि, एचोऽयवायावः, आद्गुणः, वृद्धिरेचि, एङिपररूपम्, एङ्पदान्तादति, ईदुदेद-द्विवचनं प्रगृह्यम्,
हल् सन्धिः - स्तोः श्चुना श्चु, ष्टुना ष्टुः, झलां जशोऽन्ते, यरोऽनुनासिकेऽनुनासिको वा, झयो होऽन्यतरस्याम् तोर्लिः,
मोऽनुस्वारः, अनुस्वारस्य ययि परसवर्णः, शश्छोऽटि ।
विसर्गसन्धिः - ससजुषोरुः, खरवसानयोर्विसर्जनीयः, विसर्जनीयस्य सः, अतो रोरप्लुताद प्लुते, हशि च, रो रि, द्रलोपे
पूर्वस्य दीर्घोऽणः ।
3. **समासाः** - अव्ययीभावसमासः, तत् पुरुषः, कर्मधारयः, द्विगुः, द्वन्द्वः, बहुव्रीहिः, एतेषां समासानां सामान्यपरिचयः, पदानां
समासः एवं समासविग्रहश्च ।
4. **प्रत्ययाः** - निजलिखितप्रत्ययाधारिताः प्रश्नाः -
क्त, क्तवत्, शतृ, शानच्, तुमुन्, तव्यत्, अनीयर्, ण्वुल्, तृच्, ण्यत्, क्त्वा, ल्यप्, ल्युट्, घञ्, क्यप्, यत्, मतुप्, तल्, तरप्,
तमप् ।
5. **शब्द-रूपाणि** -
राम, हरि, पति, सखि, गुरु, पितृ, भूभृत्, गच्छत्, आत्मन्, रमा, मति, नदी, धेनु, वधू, स्त्री, फल, वारि, मधु, जगत्, अस्मद्,
युष्मद्, सर्व, तत्, इदम् ।
6. **धातुरूपाणि** - पञ्चलकारेषु - लट्, लृट्, लोट्, लङ्, विधिलिङ्
भू, इष, त्यज, गम्, जि, दृश्, नी, पच्, पा, लभ्, वृत्, सेव, श्रु, हन्, दा, जन्, नृत्, क्रुध्, शक्, कृ, प्रच्छ्, लिख्, नम्, चुर्,
कथ् ।
7. **पाठ्यक्रमाधारित वाक्यशुद्धिः** संस्कृतेऽनुवादश्च ।
8. **निजलिखिताव्ययपदसञ्ज्ञिसामान्यप्रश्नाः** -
अत्र, अद्य, इतः, इत्थम्, इदानीम्, शनैः, उच्चैः, नीचैः, नमः, कथम्, कदापि, किल, पुनः, यथा, तथा, खलु, धिक्, प्रातः,
चिरम्, किमर्थम्, कुतः, कदा
9. **निजलिखितोपसर्गसञ्ज्ञिसामान्यप्रश्नाः** -
प्र, परा, अप, सम्, अनु, दुर्, वि, आ, अति, सु, प्रति, परि, उप, निर्, अधि ।
संस्कृतसाहित्येतिहास सञ्ज्ञिसन्धि प्रश्नाः
10. **निजलिखितानां महाकवीनां व्यक्तित्वकृतित्वसञ्ज्ञिसामान्यप्रश्नाः**
(क) महाकाव्यकवयः-
वाल्मीकिः, अश्वघोषः, कालिदासः, भारविः, माघः, श्रीहर्षः

(ख) गद्यकाव्यकवयः -

दण्डीः, सुबन्धुः, वाणभट्टः, अञ्जिकादत्तव्यासः

(ग) नाट्यकवयः

भासः, कालिदासः, भवभूतिः, शुद्रकः, विशाखदत्तः

(घ) नीतिकवयः -

भर्तृहरिः, पं. विष्णुशर्मा, पं. नारायणपण्डितः

(ङ) अर्वाचीनकवयः -

देवर्षि कलानाथ शास्त्री, भट्टमथुरा नाथ शास्त्री, पं. गणेशराम शर्मा, डॉ. प्रभाकर शास्त्री, पं. सूर्यनारायणशास्त्री

Part - (ii)

अंक - 80

(स्नातकस्तरः)

1. निञ्जलिखितानां सूत्राणां सामान्यपरिचयात्मकप्रश्नाः वाक्यप्रयोगाश्च- प्रातिपादिकार्थ लिङ्ग परिमाण वचन मात्रे प्रथमा, कर्तृरीप्सिततमं कर्म, अधिशीङ् स्थासां कर्म, अकथितं च, उपान्वध्याङ् वसः, अभितः परितः समयानिकषा हा-प्रतियोगेऽपि, कालाध्वनोरत्यन्तसंयोगे, साधकतमं करणम्, कर्तृकरणयोस्तृतीया, अपवर्गे तृतीया, येनाङ्गविकारः, सहयुक्तेऽप्रधाने, कर्मणा यमभिप्रैति स संप्रदानम्, रुच्यर्थानां-प्रीयमाणः, क्रुधद्रुहेर्ष्यासूयार्थानां यं प्रति कोपः, नमः स्वस्ति स्वहास्वधाऽलंवषट् योगा च्च, ध्रुवमपायेऽपादानम्, भीत्रार्थानां भयहेतुः, जनिकर्तृप्रकृतिः, भुवः प्रभवः, आधारोऽधिकरणम्, यतश्चनिर्धारणम्, यस्य च भावेन भावलक्षणम्, षष्ठीशेषे, कर्तृकर्मणोः कृतिः।
2. निञ्जलिखितानां छन्दसां सामान्यपरिचयात्मकप्रश्नाः -
अनुष्टुप्, आर्या, इन्द्रवज्रा, उपेन्द्रवज्रा, उपजाति, वंशस्थम्, द्रुतविलज्जितम्, भुजङ्गप्रयातम्, वसन्ततिलका, मालिनी, मन्दाक्रान्ता, शिखरिणी, शार्दूलविक्रीडितम्, स्रग्धरा।
3. निञ्जलिखितानाम् अलंकाराणां लक्षणोदाहरणसञ्चिन्धि सामान्य प्रश्नाः -
अनुप्रासः, यमकम्, श्लेषः, स्वभावोक्ति, उपमा, रूपकम्, उत्प्रेक्षा, व्यतिरेकः, सन्देहः, भ्रान्तिमान, निदर्शना, दृष्टान्तः, अर्थान्तरन्यासः, दीपक, तुल्ययोगिता
4. निञ्जलिखितसूक्तानां ग्रन्थानां च सामान्यप्रश्नाः
(क) इन्द्रसूक्तम् (2.12), पुरुषसूक्तम् (10.90), अग्निसूक्तम् (1.1) विष्णुसूक्तम् (1.154)
(ख) श्रीमद् भगवद्गीता (द्वितीयोऽध्यायः)
(ग) मनुस्मृतिः (द्वितीयोऽध्यायः)
(घ) ईशोपनिषद्
5. भारतीयसंस्कृतिसञ्चिन्हिताः प्रश्नाः -
वर्णव्यवस्था, आश्रमव्यवस्था, षोडशसंस्काराः, विवाहः, पञ्चमहायज्ञाः

Part - (iii)

अंक - 40

(शिक्षण-विधयः)

1. भाषाकोशलसञ्चिन्हिताः प्रश्नाः -
(क) पाठनकौशलाभिवृद्धिविषयका विधयः
(ख) लेखनकौशलाभिवृद्धिविषयका विधयः
2. अध्यायन-विधयः -
(क) व्याकरणशिक्षणम्
(ख) गद्यशिक्षणम्

- (ग) पद्यशिक्षणम्
(घ) नाटकशिक्षणम्
3. अध्यापन-कौशलम् -
(क) प्रस्तावना-प्रश्नाः
(ख) अन्वेषणप्रधानप्रश्नाः
(ग) श्यामपट्टप्रश्नाः
(घ) प्रश्नोत्तरकौशलप्रश्नाः
(ङ) प्रवाहकौशलप्रश्नाः
4. पाठ-योजना -
(क) गद्यपाठयोजना
(ख) पद्यपाठयोजना
(ग) व्याकरणपाठयोजना
(घ) अनुवादपाठयोजना
(ङ) नाटकपाठयोजना

* * * * *

For the competitive examination for the post of senior teacher :-

- 1 The question paper will carry maximum 300 marks.
2 Duration of question paper will be **Two Hours Thirty Minutes**.
3 The question paper will carry 150 questions of multiple choices.
4 Paper shall include following subjects carrying the number of marks as shown against them :-
(i)	Knowledge of Secondary and Sr. Secondary Standard about relevant subject matter.	180 Marks
(ii)	Knowledge of Graduation Standard about relevant subject matter.	80 Marks
(iii)	Teaching Methods of relevant subject.	40 Marks
	Total	300 Marks
- 5 All questions carry equal marks.
6 There will be **Negative Marking**.

* * * * *